

Шаповал К. Г.,
*доктор філософії, Начальник юридичного
управління Головного управління
Держгеокадастру у Полтавській області*

ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

У статті проаналізовано специфіку завдань соціального захисту державних службовців. Визначено їх класифікацію. Деталізовано зміст і значення кожної з них.

Ключові слова: завдання, соціальний захист, державний службовець, державна служба, соціальне законодавство.

In the article the specifics of the tasks of social protection of civil servants are analyzed. Their classification is determined. The content and meaning of each of them are detailed.

Key words: tasks, social protection, civil servant, civil service, social legislation.

Дослідження завдань правового регулювання соціального захисту державних службовців надасть можливість об'єднати та спрямувати в єдиному напрямі науково-теоретичну та практичну діяльність щодо застосування та вдосконалення спеціального соціального й адміністративного законодавства. Встановлення змісту завдань правового регулювання соціального захисту державних службовців дозволить висвітлити пріоритетні сфери дії, а також відобразити основні наукові концепції та міжнародні тенденції проведення соціального захисту та державного управління.

Науковим опрацюванням даної теми займалися такі вчені, як: В.А. Багрій, В.В. Безусий, О. Б. Березовська-Чміль, О. М. Драбик, М.І. Іншин, О. І. Капітан, О. П. Кириленко, Г. С. Кукель, Л. О. Нікілева, О. В. Марценюк, Г. Г. Михальченко, І. О. Папаїка, Г. В. Попович, В. В. Роледерс, І. І. Смирнова, М. І. Тімофєєва, Є. Т. Чемерис, К. П. Якименко. Проте, зміни в інформаційному забезпеченні, культурному значенні та суспільних уявленнях вказують на потребу в проведенні нового та більш актуального дослідження питання завдань та функцій правового регулювання соціального захисту державних службовців.

Завдання правового регулювання соціального захисту державних службовців повинні відображати взаємозв'язок із соціальною політикою, однак конкретизувати напрями мети проведення такого соціального захисту щодо допомоги державним службовцям запобігати та долати наслідки соціального ризику. На думку М. І. Тімофєєвої, до завдань правового регулювання соціального захисту варто віднести: установлення одного прожиткового мінімуму, формування нижньої межі заробітної плати, створення системи соціальної допомоги, гарантування оплати праці, надання допомоги вимушеним переселенцям, індексування грошових вкладів [1, с. 8].

У даному випадку, завдання соціального захисту відповідають кожному із обов'язків держави щодо соціального захисту та можуть бути поширені на державних службовців. Проте, їх аналіз свідчить про можливість об'єднати такі завдання залежно від цілі реалізації на ті, що встановлюють межі соціальної підтримки та ті, що безпосередньо впливають на відносини щодо соціального захисту. Такий підхід допомагає угрупувати завдання та

зробити перелік вичерпним, чого неможливо досягнути виділяючи кожен обов'язок держави в соціальній сфері.

О. Б. Березовська-Чміль вважає, що завданнями соціального захисту є підтримка стабільності у суспільстві, що передбачає запобігання соціальній напруженості через майнову, культурну чи соціальну нерівність. Також, завданням соціального захисту є усунення соціального ризику [2, с. 4].

Варто зауважити, що завдання підтримання стабільності поширюється на будь-який із правових інститутів чи напрямів державного управління. Аналогічне завдання можливо поставити перед правовим регулюванням юридичної відповідальності чи підприємницької діяльності. Тобто, завдання з підтримки стабільності не підкреслює самостійність правового регулювання соціального захисту державних службовців, його відмінності від інших напрямів соціальної політики. Щодо завдання з усунення соціальних ризиків, то потребують уточнення методи та способи реалізації такого завдання. Оскільки соціальний захист державних службовців здійснюється у спеціальному порядку, то його завданням є попередження, а не лише усунення соціального захисту. В даному контексті, вірним є зауваження про подолання соціальної напруженості, що, однак полягатиме у відповідності суспільним очікуванням та потребам й соціальним захистом державних службовців.

О. М. Драбик до завдань соціального захисту зараховує такі: підтримка бідного населення, розвиток державних соціальних гарантій, оптимізація програм допомоги, надання адресної допомоги, поглиблення інституційних перетворень в економіці, розвиток підприємницької діяльності та міжнародної співпраці [3, с. 182].

Для соціального захисту державних службовців можливо застосувати лише деякі із них, адже існує пряма заборона на підприємницьку діяльність, а програми допомоги спеціально для державних службовців не створенні. Варто уточнити завдання щодо розвитку державних соціальних гарантій, що для державних службовців означає забезпечення достатньо заробітною платою, преміями, допомогою у випадку втрати працездатності. Не менш важливим є й напрям міжнародної співпраці для запозичення позитивного досвіду правового регулювання, використання сучасних нормативів та стандартів оцінювання рівня соціального захисту державних службовців. Водночас, завдання правового регулювання соціального захисту державних службовців мають й охоплювати випадки порушення права на соціальний захист, а отже й створювати дієві інституційні інструменти захисту та відновлення даного права. До таких можливо віднести оскарження в адміністративному порядку чи звернення до суду.

І. І. Смирнова вважає, що завданнями правового регулювання соціального захисту варто вважати оновлення прожиткового мінімуму, диференціювання соціальної допомоги на основі їх економічної самостійності, підтримання реалізації кожним права на працю [4, с. 165]. Крім того, правове регулювання соціального захисту державних службовців повинно й виконувати завдання розвитку можливостей самостійно забезпечувати свої життєві потреби. До прикладу, шляхом компенсації витрат на підвищення професійних навиків, ознайомлення з новими інформаційними технологіями. Доцільність урахування економічної самостійності обумовлюється поширенням соціального захисту не лише на державних службовців, але й на членів їх сім'ї. Відповідно, саме державним службовець може виконувати функцію годувальника. Також, завдання правового регулювання соціального захисту будуть дещо різнитися залежно від того чи може державний службовець самостійно реалізувати своє соціальне право. До прикладу, подолання

соціального ризику пов'язаного із народженням дитини для державного службовця-чоловіка може бути не суттєвим та не потребувати залучення вповноважених органів, на відміну від державного службовця жінки. Аналогічно від рівня оплати праці залежить чи потребуватиме державний службовець соціально-побутового забезпечення, якщо настане соціальний ризик побутового характеру. Тобто, правове регулювання соціального захисту має забезпечувати певну гнучкість в процедурі та підставах його отримання, створювати умови для самостійного подолання наслідків соціальних ризиків державними службовцями. Це зменшить навантаження на вповноважених посадових осіб, а також збільшуватиме обсяг свободи для державних службовців.

В. В. Безусий серед спеціальних завдань соціального захисту державних службовців виділяє такі: підтримання сприятливих умов проходження служби, режиму та розпорядку дня; захист від негативного впливу специфіки державної служби; гарантування компенсації законодавчих обмежень у праві на працю; забезпечення оплати праці; гарантування підвищення престижності державної служби та стабільного кар'єрного росту; підтримання соціального страхування державних службовців» [5, с. 8].

Завдання правового регулювання соціального захисту державних службовців повинні відтворювати не лише обов'язки держави, але призначення правового інституту загалом, відображати роль у ньому самих державних службовців, вплив економічних та культурних факторів. Забезпечення, підтримка чи гарантування в більшій мірі відтворюють функції правового регулювання, ніж завдання, адже вказують на види та напрями діяльності. Разом з тим, виділені автором вектори діяльності визначають залежність соціального захисту та матеріальних ресурсів. Відповідно, правове регулювання повинно передбачати заходи із вірного використання матеріальних ресурсів на соціальний захист державних службовців. Це включає, надання коштів у вільне розпорядження державних службовців шляхом виплати грошової винагороди, використання для створення комфортних та безпечних умов проходження служби, а також компенсації за завдану проходженням державної служби шкоди.

Можливо резюмувати, що завдання правового регулювання соціального захисту державних службовців є взаємозалежними та лише їх спільна реалізація призведе до досягнення позитивного результату та досягнення мети. Відповідно, до завдань правового регулювання соціального захисту державних службовців варто зарахувати наступні:

1. Правове регулювання соціального захисту спрямовано на захист державних службовців від негативного поза правового впливу;
2. Правове регулювання соціального захисту спрямовано на упорядкування здійснення соціального захисту державних службовців;
3. Правове регулювання спрямовано на осучаснення здійснення соціального захисту державних службовців.

Одним із завдань правового регулювання соціального захисту є захист державних службовців від негативного поза правового впливу. Стан соціального захисту державних службовців, дійсно, може погіршуватися через притягнення їх до юридичної відповідальності, пониження на посаді. Разом з тим, правове регулювання має слугувати засобом захисту права на соціальний захист державних службовців в умовах, коли протиправного діяння не було вчинено. Так, В. В. Роледерс зауважує, що військові дії на сході держави, зниження виробництва, а отже й зростання рівня безробіття, підвищення вартості комунальних послуг призвели до масового зuboжіння населення [6, с. 50].

Тобто, одним із поза правових негативних чинників є економічний, змістом якого є погіршення здатності населення постійно підтримувати рівень матеріальних ресурсів на рівні достатньому для забезпечення своїх життєвих потреб. Однак, для державних службовців така ситуація є недопустимою з огляду на соціальну цінність виконання ними своїх завдань.

Тому, правове регулювання шляхом закріплення розміру заробітної плати, пенсії, надбавок до посадового окладу, розміру компенсації за відрядження чи отриману внаслідок виконання посадових обов'язків повноважень запобігає погіршенню матеріального становища державних службовців та настання для них соціальних ризиків. Крім того, саме правове регулювання попереджає й негативний вплив політичних й дискримінаційних факторів. Це здійснюється шляхом заборони участі в політичних партіях та обмеження підстав звільнення державних службовців з посади. Крім того, на державних службовців поширюється загальне право на захист права на працю й відновлення на посаді за рішенням суду.

Таким чином, завдання правового регулювання соціального захисту щодо захисту державних службовців від поза правового негативного впливу полягає у створенні стабільних умов соціального забезпечення, дії соціальних гарантій та реалізації соціальних прав державними службовцями незалежно від суб'єктивних чи негативних об'єктивних чинників. До суб'єктивних чинників можливо віднести особисте впадіння чи неприязнь з боку керівника. До негативних об'єктивних чинників зараховуємо економічні, політичні, культурні.

Наступним завданням правового регулювання є упорядкування здійснення соціального захисту державних службовців. Потреба в упорядкуванні пояснюється, як відмінністю від загального порядку соціального захисту, так й наявністю внутрішньої диференціації посад державної служби. Упорядкування здійснюється шляхом прийняття нормативно-правових актів, що регулюють здійснення конкретного заходу соціального захисту. Наприклад, Постанови КМУ «Питання оплати праці працівників державних органів» [7] чи «Про затвердження Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань» [8].

Крім того, упорядкування є необхідним для уникнення помилок під час здійснення соціального захисту, особливо з боку вповноважених органів державної влади. Також, це дозволяє покращити практику реалізації права на соціальний захист самими державними службовцями, уникаючи при цьому порушень чи зловживань правом. Основними вимогами до упорядкування є проведення його згідно з останніми науковими напрацюваннями та відповідність правилам юридичної техніки, що допомагає уникнути прогалин чи колізій в правовому регулюванні. Виходячи з аналізу національного спеціального законодавства упорядкування повинно передбачати скасування застарілих нормативно-правових актів та об'єднання тих актів, що є однаковими за своєю сутністю, до прикладу, щодо оплати праці для працівників митної служби.

Тож, сутністю завдання правового регулювання з упорядкування здійснення соціального захисту державних службовців є створення єдиного та зрозумілого для усіх залучених суб'єктів процесу соціального захисту державних службовців.

Останнім завданням правового регулювання є осучаснення здійснення соціального захисту державних службовців. Однією із основних вимог до соціального захисту державних службовців є його актуальність, тобто відповідність економічним умовам та

соціальним потребам населення та державних службовців зокрема. Забезпечення ж актуальності здійснюється за допомогою внесення змін до національного законодавства. Особливістю такого процесу є його повільний характер, адже державні службовці повинні мати достатньо часу для підготовки до наслідків запроваджених змін. Тому, доречним є й створення спеціальних планів розвитку, як у випадку з Стратегією цифрової трансформації соціальної сфери [9], що попередньо визначають можливість створення електронних реєстрів, єдиної інформаційної системи, застосування нових технологій для звернення за соціальною допомогою. Крім того, правове регулювання здійснює осучаснення шляхом узгодження норм законодавства із міжнародними та європейськими стандартами. Чим більше зміни до законодавства відповідають сучасним тенденціям у правовому регулюванні соціального захисту державних службовців, тим рідше будуть необхідні вдосконалення та доопрацювання.

Слід констатувати, що завданням правового регулювання щодо осучаснення здійснення соціального захисту державних службовців полягає у внесенні змін до національного соціального та адміністративного законодавства. Такі зміни відповідають міжнародним тенденціям, науковим напрацюванням, соціальним потребам державних службовців та направленні на підвищення ефективності дії соціального захисту.

Отже, завдання правового регулювання соціального захисту державних службовців відображають напрями та способи впливу на проходження особою державної служби з метою гарантування стабільності матеріального та правового статусу, забезпечення добробуту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тимофєєва М. І. Сутність соціального захисту населення. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2016. № 6. С. 169-174
2. Березовська-Чміль О. Б. Теоретико-методологічні основи дослідження соціального захисту. Панорама політологічних студій, 2012. Вип. 9. С. 153-157
3. Драбик О. М. Державне регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального захисту сільського населення: дис. ... канд. економ. наук: спец. 08.00.03. Кам'янець-подільський, 2018. 255 с.
4. Смирнова І.І., Чемерис Є.Т. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. Економічні студії, 2019. № 4(26). С. 162-168.
5. Безусий В. В. Соціальний захист державних службовців в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: 12.00.05 - трудове право; право соціального забезпечення/КНУ ім. Тараса Шевченка. К., 2020. 44 с.
6. Роледерс В. В. , Кукель Г. С. Проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні та шляхи їх подолання. Ефективна економіка, 2019. №. 10. С. 49-54
7. Питання оплати праці працівників державних органів: Постанова Кабінету Міністрів від 18.01.2017 № 15. Офіційний вісник України. 2017. № 9. С. 43.
8. Про затвердження Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.08.2016 № 500. Офіційний вісник України. 2016. № 65. С. 44.

9. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 № 1353-р. Урядовий кур'єр. 2020. № 212.